

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 8 mars 1907 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 7 och 8 §§ lagen angående äganderätt till skrift.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:r 102, anför herr *H. Wijk*:

»Författarerätt i modern mening infördes i Sverige först genom 1812 års tryckfrihetsförordning, som i § 1 mom. 9 stadgar, att »hvarje skrift vare författarens eller dess rätts laglige innehafvares egendom».

Den äganderätt till skrift som här tillerkändes författaren och hans rättsinnehafvare var till tiden obegränsad. Det dröjde dock ej länge innan tendenser visade sig att i det allmännas intresse sätta vissa gränser för författarerättens oinskränkthet. Vid 1840—41 års riksdag infördes den ändring i tryckfrihetsförordningen, att, om författarerättens innehafvare ej inom hvarje 20-årsperiod från författarens död begagnat sig af sin rätt, skulle denna vara förfallen och det stände hvar och en fritt att utge skriften. Då författarerätten år 1855 utsträcktes till att omfatta äfven rätten till uppförande af dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete, begränsades rätten i detta fall till författarens lifstid, dock att gälla

i minst 5 år efter arbetets tryckning; denna skyddstid utsträcktes sedermera till att omfatta författarens lifstid och 5 år efter hans död och slutligen, år 1904, till författarens lifstid och 30 år efter hans död.

Behovet att modifiera bestämmelserna angående den litterära äganderätten ledde slutligen till dessa bestämmelsers utbrytande ur tryckfrihetsförordningen år 1876; följande år sammanfördes de i nu gällande »lag angående äganderätt till skrift af den 10 Augusti 1877». Genom denna lag upphäfdes såväl den obegränsade författarerätten som den däri 1840—41 gjorda inskränkningen, och i stället stadgades, att »författarerätt vare gällande under författarens lifstid och femtio år efter hans död». Valet af denna skyddstid motiverades hufvudsakligen därmed att densamma var gällande i våra grannländer Norge och Danmark, och mot de invändningar som i Riksdagen anfördes mot skyddstidens längd genmälades, att inom ett litet språkområde som vårt, med dess jämförelsevis små afsättningsmöjligheter för litterära alster, behöfde författarne ett desto mera utsträckt skydd.

Någon ändring i 1877 års stadgande i detta afseende har sedermera icke gjorts. Nu gällande bestämmelser angående tiden för författarerätts bestånd i Sverige äro i korthet följande:

Författarerätt till skrift (det vill säga ensamrätt till dess mångfaldigande på svenska) gäller under författarens lifstid och 50 år därefter;

skydd mot offentligt uppförande af dramatiskt eller musikaliskt-dramatiskt arbete gäller under författarens lifstid och 30 år därefter;

skydd mot öfversättning af skrift till främmande språk gäller (i enlighet med Bernerkonventionen) under 10 år från skriftens utgifvande.

Bestämmelsen om 50-årigt skydd efter författarens död har till följd, att svensk litteratur frigöres från författarerätten kanske i medeltal efter omkring 70 år, och i många fall först 80 år eller mer efter skriftens första utgifvande.

De parter, hvilkas intressen beröras af tidsbestämmelsen för litterär äganderätts bestånd, äro författarne och allmänheten. Lagen afser att tillförsäkra författaren det fulla värdet af hans arbete, och ger honom för den skull under en lång följd af år ensam förfoganderätt däröfver. Å andra sidan vill lagen tillgodose det allmänna intresse, som kräfver att få fritt tillgodogöra sig det andliga arbetets produkter och i vidast möjliga mån göra dem tillgängliga

för folket. Det är detta allmänna intresse, som har ledt till att den förut obegränsade författarerätten inskränkts till att i hvarje fall gälla endast under en viss begränsad tidsperiod.

Lagens egen mening kräfver alltså, att skyddstiden för äganderätt till skrift ej utsträcket längre än hvad hänsynen till författarens rätt verkligen fordrar. Utsträcket den längre, så kan man ej vidare tala om författarerätt i ordets ursprungliga mening: äganderätten blir då helt enkelt ett vanligt monopol, ej till författarens utan till förläggarens fördel, och till motsvarande nackdel för allmänheten.

Den litteratur, som skulle komma att beröras af en förkortning af gällande skyddstid, är den del af den skönlitterära produktionen, som ännu några tiotal år efter författarens död har full lifskraft, som då ännu allmänt läses, och som kan sägas utgöra vår nationallitteratur i egentligaste mening. Att göra denna folkets andliga egendom i största mån spridd och lätt tillgänglig är icke utan betydelse för svensk bildning och svensk kultur. Det är gifvet att en sådan spridning gynnas bättre om litteraturen är fri och kan utges af hvar och en under inbördes täflan, än om den är förlagsegendom och med monopolets rätt innehafves af en enda, och det synes därför vara af vikt att tillse, att skyddstiden för den litterära äganderätten ej utsträcket längre än hvad som är nödigt.

I likhet med de flesta utländska lagar om litterär äganderätt väljer den svenska lagen till utgångspunkt för tidsbestämningen icke arbetets utgifningsår utan författarens dödsår. Häremot torde intet vara att invända. Skyddstiden blir visserligen på detta sätt af mycket olika längd i olika fall, men å andra sidan får författaren tillfälle att under hela sin lifstid åtnjuta frukten af sitt arbete, och vid hans död kan denna ännu i full mån komma hans efterlevande till godo. Det torde nämligen allt mer bli bruk, att skönlitterära författare ej sälja till förläggarne författarerätten till sina arbeten, utan endast förlagsrätten till hvarje särskild upplaga, så att vid författarens död författarerätten ännu är i hans ägo och öfvergår till hans efterlevande. Dessas rätt torde lämpligen tillgodoses, om de få åtnjuta en så pass utsträckt skyddstid, att en ytterligare förlängning af denna ej i någon väsentlig mån skulle öka författarerättens värde vid deras tillträädande af densamma.

Jag tror att detta mål vinnes fullt ut om skyddstiden från nuvarande 50 år nedsättes till att gälla i 30 år från författarens död, eller samma tid, som gäller i Tyskland, Österrike-Ungern och

Schweiz i fråga om äganderätt till skrift, och i Sverige beträffande uppföranderätt till dramatiskt och musikaliskt-dramatiskt arbete.

Det pris, en förläggare kan betala för författarerätten till ett enskildt arbete eller till en författares samlade skrifter, måste hufvudsakligen bero på den vinst, han anser sig kunna erhålla dels af ett omedelbart utgifvande af skriften och dels af eventuella nya upplagor under den närmaste framtiden. Afsättningsmöjligheterna i en mer aflägsen framtid äro svårberäkneliga och osäkra, och penningvärdet af en sådan aflägsen rättighet, reducerad till närvarande tid, är alltför ringa för att kunna åstadkomma någon nämnvärd värdeskillnad mellan en förlagsrätt på 50 år och en sådan på 30 år från författarens död. Skulle åter en författares efterlevande ej skilja sig från författarerätten, utan alltjämt behålla densamma (hvilket mer sällan torde ske), så kan äfven i detta fall en tid af 30 år anses utgöra en lagom lång skyddsperiod.

Då jag alltså håller före, att en inskränkning af skyddstiden från 50 år till 30 skulle vara till gagn för det allmänna utan att samtidigt skada författarnes intresse, och då en dylik ändring på intet sätt skulle försämra Sveriges ställning gent emot öfriga till Bernerkonventionen anslutna stater, tillåter jag mig vördsamt föreslå, att Riksdagen för sin del ville besluta, att följande paragrafer i lagen angående äganderätt till skrift af den 10 augusti 1877 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7. Författarerätt vare gällande under författarens lifstid och *trettio* år efter hans död. Där två eller flere gemensamt författat en skrift, som ej består af själfständiga bidrag från särskilda medarbetare, räknas dessa *trettio* år från den senast aflidne författarens död.

§ 8. För skrift, utgifven af vetenskapligt samfund eller annan förening, som utesluter personlig författarerätt, så ock för skrift, som utgifves först efter författarens död, njutes skydd mot eftertryck i *trettio* år från det skriften först utgafs. Lag samma vare om skrift af författare utan uppgifvet eller under diktadt namn; dock att, där författaren före utgången af *trettionde* året från det skriften först utgafs gifver sig tillkänna antingen å titelbladet till ny upplaga eller genom anmälan i justitiedepartementet och tre gånger i allmänna tidningarne införd kungörelse, han då må njuta tillgodo den rätt, som i 7 § sägs. Intill dess — — — förläggare.

Jag tillåter mig äfven hemställa att utskottet, till hvilket motionen hänvisas, ville föreslå de tillägg och ändringar i öfrigt, som på grund af den föreslagna nya lydelsen af 7 och 8 §§ möjligen kunna finnas påkallade.»

Med anledning af förevarande motion har utskottet från styrelsen för Sveriges Författareförening fått mottaga en å styrelsens vägnar af dess nuvarande ordförande, professor K. Warburg, undertecknad skrifvelse af den 27 nästlidne februari, hvilken utskottet funnit vara af beskaffenhet att här böra i dess helhet intagas. Skrifvelsen är af följande lydelse:

»I en af herr Hjalmar Wijk i Andra kammaren väckt motion föreslås, att den tid, hvarunder en författares rättsinnehafvare må åtnjuta skydd för författarerätten, begränsas från 50 till 30 år efter författarens död, jämte flere i sammanhang därmed stående ändringar i »Lagen rörande äganderätt till skrift».

Då detta ju innebär en försämring af den immateriella äganderättens villkor, anhåller Styrelsen för Sveriges Författarförening vördsammast att häremot få framställa följande erinringar.

Hvad först angår skyddstiden i olika land, har motionären anført, att Tyskland, Österrike-Ungern och Schweiz hafva en skyddstid af 30 år efter författares död eller densamma som han påyrkar. Emellertid må härvid anmärkas, att den nu gällande skyddstiden — 50 år — är bestämd i ett större antal länder, exempelvis Danmark, Norge, Finland, Ryssland, Frankrike, Belgien och Portugal, att exempelvis Spanien utsträcker skyddstiden till 80 år, vissa utomeuropeiska land (såsom Mexiko) låta författarerätten vara obegränsad, under det att för Italien, Nederländerna, Förenta Staterna och England (i hvilket sistnämnda land skyddstiden är ofördelaktigast för författaren) gälla mera kombinerade föreskrifter.¹

---

¹ I det nyss utkomna häftet af Nordisk Familjebok meddelas i en af Författarföreningens sekreterare författad uppsats under rubriken »Äganderätt (litterär)» uppgifter om förhållandena i alla länder.

När de nuvarande bestämmelserna af år 1877 infördes, gjordes ju, såsom motionären själf anmärker, gällande emot en ifrågasatt förkortning af skyddstiden, att inom ett litet språkområde som vårt — med dess jämförelsevis små afsättningsmöjligheter för litterära alster — författarne behöfde ett mera utsträckt skydd.

Så vidt Styrelsen kunnat finna, har intet inträffat, som minskat dessa skäl eller som påkalla ändring till nackdel för författarnes och deras rättsinnehafvares intressen.

Motionären åberopar häremot det allmänna intressets kraf att tillgodogöra sig det andliga arbetets produkter och i vidaste mån göra dem tillgängliga för folket, och anser vidare, att det egentligen endast är den del af den *skönlitterära* produktionen, som ännu några tiotal år efter författarens död ej förlorat lifskraft, hvilken skulle beröras af skyddstidens förkortning.

Härutinnan torde — såsom längre fram skall visas — motionären misstaga sig, men om vi tills vidare dröja vid skönlitteraturen, visar erfarenheten, att äldre klassiska författares verk, hvilka först blifva »fria» 50 år efter det lagen af 10 aug. 1877 trädde i kraft, likväl äro tillgängliga i särdeles prisbilliga upplagor. Och någon fara föreligger knappast för att folkliga skönlitterära arbeten — äfven med bibehållande af äganderätten — icke komme att förefinnas i godtköpsupplagor, enär detta ligger i vederbörande förläggares eget välförstådda intresse.

Några exempel må här anföras:

Tegnér's »samlade skrifter» tillhandahållas allmänheten för 5 kronor i en vårdad upplaga; hans »Fritiofssaga» säljes för 50 öre, »Axel» för 15 öre, »Nattvardsbarnen» för 25 öre; en samling fosterländska dikter för 20 öre; hans skaldestycken i urval för läroverken för 75 öre.

Runeberg's samlade skrifter fås för 5 kronor; »Fänrik Ståls sägner» för 60 öre, »Kung Fjalar» för 30 öre, »Älgskyttarne» för 25 öre.

Geijers dikter föreligga i en upplaga för 1 kr. 50 öre; hans valda skrifter för 2 kronor.

Fru Lenngren's skaldeförsök tinga nu 2 kronor 50 öre, men en upplaga utkommer om några dagar för 1 krona.

Bellmans Fredmans Epistlar säljes nu för 1 krona.

Äfven senare tiders märkligare arbeten hafva utgifvits i godtköpsupplagor, och på allra sista tiden har man gått mycket

långt i att sänka priserna för »berömda böcker» ända ned till 1 krona för ganska dryga band.

Det är därför knappast sannolikt att en lagändring skulle framkalla billigare pris. Visserligen kan konkurrensen vålla någon nedpressning, men å andra sidan *kan* också en förläggare sätta priset lägre, då han har trygghet mot att affären ej lider inkräktningar från annat håll. I alla fall gäller det ju att konkurrera med andra likartade verk, och förläggarintresset bjuder då att hålla priset lågt för att främja största möjliga spridning.

Vinnes sålunda intet väsentligt för allmänheten, torde däremot en nedsättning af skyddstiden ofördelaktigt drabba författarna och deras efterlevande. En författare kan sällan lämna de sina stort annat i arf än sina skrifter, och det pris en förläggare betalar för dessa, i händelse han köper dem vid författarens död, blir naturligtvis, därest de antagas äga bärkraft under en längre tidsföljd — trots motionärens motsatta förmodande — *högre*, om hans firma får ensamrätt under 50 år, än om det endast gäller 30 år. Det är för öfrigt icke utan exempel, att en författare, som länge varit mer eller mindre glömd, plötsligen åter kan blifva populär och komma i kurs. Med en svensk författare, Almqvist, har detta inträffat just 30 å 40 år efter hans död.

Dessutom vill Styrelsen framhålla, att frågan icke enbart, såsom motionären förmenar, rör skönlitterära verk, utan *all* litteratur, exempelvis äfven läroböcker, lexika och dylikt. Betalningen för dessa utgår vanligen icke en gång för alla, utan med en viss del af hvarje upplagas bruttovärde. Det kan dröja många år, innan en författare på detta sätt får sin möda fullt ersatt. Antag att en lexikograf använder en god del af sitt lif på att utarbета en ordbok och att han dör kort efter att manuskriptet föreligger färdigt. Ligger det då någon rättvisa i att icke hans efterlevande skola utfå ordentlig ersättning för resultatet af hans trägna arbete, kanske det enda han lämnat dem i arf? Är det någon mening i att hvilken bokförläggare som helst skall, då trettio år förflutit, utnyttja produkten af en annans flit till förfång för hans närmaste?

På den *materiella* äganderättens område ifrågasättes ännu icke *gratis-expropriation*. Hvarföre då göra detta på den immateriella?

Då bifall till motionen icke skulle medföra något verkligt gagn för den läsande allmänheten, under det att det skulle lända

författarnes intressen till men, vågar Författarföreningens styrelse vördsammast hemställa hos lagutskottet, att detta måtte afstyrka motionens antagande.»

Motionären synes icke i sin förevarande framställning hafva påvisat, att några afsevärda olägenheter af den nuvarande skyddstiden för författarerätten i vårt land verkligen uppkommit. Ej heller synes han i förhållande till de skäl för bibehållande af berörda tid, som i ofvan intagna skrifvelse utvecklas och belysas, hafva anfört tillräckliga omständigheter att böra föranleda inskränkning i denna tid.

Under sådana förhållanden hemställer alltså utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1907.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Herr *Cederberg* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
